

SOLOHOV-ÜNNEPESEK

A Szovjetunióban megkezdődött Solohov, a világhírű szovjet író hetvenedik születésnapja alkalmából rendezett ünnepeksorozat. Rosztovban filmfesztivált rendeztek Solohov-hősök a film címmel, számos irodalmi esztartottak és képkiallítás nyitottak. Szovjetunió-szerte irodalmi estekkel, könyvkiállításokkal és filmbemutatókkal ünneplik a Nobel-díjas író születésnapját. Moszkvában tudományos tanácskozást rendeztek Solohov és a világirodalom címmel. Az előadások adatai szerint az író alkotásai 47 országban 45 nyelven jelentek meg, s legnépszerűbb művei a Csendes Don, a Feltört ugar és az Emberi sors. A születésnap főünnepségét május 24-én, vagyis az író születésnapján, ugyancsak a szovjet fővárosban tartják, utána pedig szülőfalujában, Vjomszkaiban folytatják.

PREISICH GÁBOR HERDER-DÍJAS

Ismét van magyar kitüntetettje a Herder-díjnak, amelyet idén heten kaptak meg. Preisich Gábor, neves építészünk, aki munkásságáért 1972-ben Ybl-díjat kapott, részesült az osztrák kitüntetésben. Preisich Gábor jelentős szerepet játszott Budapest legújabb városképe kialakításában, megírta a főváros építésének a MEMOSZ Székház, a Bartók Béla úti Szabadság-mozi-ház, a Köztársaság téri OTI-házecsoport és a Csatárka utcai gyermekváros. A főváros fejlesztésében végzett munkájáért 1969-ben Pro Urberemnek kapott. A húszezer márkás Herder-díjnak, amely egy éves bécsi ösztöndíjjal jár, a magyar építészen kívül idén lengyel, bolgár, cseh, román, görög és jugoszláv kitüntetettje van.

SAINT-JOHN PERSE AJÁNDÉKA

Saint-John Perse, Nobel-díjas francia költő, aki most 88 éves és Toulon mellett él visszavonultan, Aix-en-Provence-nak ajándékozta műveit, kéziratait, régiségeit. Kérése szerint a gyűjteményt a városi tanács épületében kell elhelyezni és a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tenni.

MINIATÜR VERSESKÖTET PÉCSRŐL

A kétezer esztendő Sopiane-Fünfkirchen—Pécs előtt tisztelag az az antológia, amely 27 költő versét tartalmazza. A Költők a városról című kötet a városi tanács művelődési osztályának gondozásában, két különböző kiadásban jelent meg. Az 55x40 milliméteres változat a gyűjtők igényeit elégíti ki, de a nagyobb példányszámú és megszokott nagyságú változat is hamarosan forgalomba kerül. Mindkét kiadást Martyn Ferenc rajzai illusztrálják.

HIUSÁG VAGY HAZUGSÁG?

Az NSZK nyelvi és irodalmi akadémiája tavaszi ülésén a naplóval, mint irodalmi alkotással foglalkozott. A darmsztadi tanácskozással egyik felszólalója az irodalmi napló történeti tipizálását végezte el a XVIII. századtól napjainkig. A napló nyilvános funkcióját érintve Gide és Mauriac naplóiról esett szó. Legtöbben a naplók és az önálló irodalmi alkotások viszonyához szóltak hozzá, és olyan régi kérdéseket feszegettek, hogy a naplóban a költő igazsága, hiúsága vagy hazugsága olvasható-e? Az akadémia gondozásában idén először megjelenő Thomas Mann napló, amely 1933—55 között íródott, új megvilágításba helyezheti a napló és az önálló alkotások viszonyát.

KRITERION '74

A bukaresti nemzetiségi kiadó nyilvánosságra hozta az adatokat, amelyek tavalyi tevékenységét jellemzik: 196 művet jelentetett meg, összesen 1 124 492 példányban. Ebből a 113 magyar nyelvű kötet 962 845 példányban, a 46 német kiadvány 136 530, a 14 szerb könyv 7770, a kilenc-kilenc román és ukrán kötet 12 380, illetve 3785 példányban, az öt jiddis nyelvű kötet pedig 1182 példányban látott napvilágot.

NYOLC ÉVSZÁZAD KÖLTŐI

Elmúltak már azok az idők, amikor a kritikusok úgy vélekedhettek: a nők inkább arra valók, hogy inspirálják vagy megasztalják a férfi költőket, mint arra, hogy rivalizáljanak velük. Jeanine Moulín Seghersnél megjelent antológiája most mintegy száz költőnőnek ad elégtételt; közöttük olyan kiválóságok mint Anna de Noailles és Marie Noél. Mindez rendkívül stílszerű éppen most, a nők nemzetközi évében. Jeanine Moulín azonban nem az agresszív feminizmus zászlóvivőjére használja fel az alkalmat. Inkább „megbékélést” hirdet a nemek között. Hisz egyszer talán ez a diszkrimináció is eltűnik, és marad röviden csak ennyi: költészet.

ÚJ ERKEL-DOKUMENTUMOK

Erkel Ferenc fiaira vonatkozó dokumentumokkal gazdagodott a gyulai múzeum. A zeneszerző szülőházában berendezett tárlók egyebek között Erkel Gyula operajegyzetével, Erkel Sándor operaházi igazgatásának éveiből származó emlékekkel, Erkel László karnagy munkájának dokumentumaival bővültek, valamint az 1896-ban alakult Erkel-énekkar szereplését megörökítő sajtóközleményekkel.

RITKASÁGOK ULÁNBATORBAN

A Mongol Köztársaság ulánbátori Állami Könyvtára egyedülálló könyvgyűjteménnyel büszkélkedhet. A mongol, a kínai és a tibeti irodalom középkorból és még régebről fennmaradt egyedi kéziratát, páratlan írásos emlékeit őrzi. A tudósok véleménye szerint ezek a becses anyagok még alapos tanulmányozást kívánnak.

KÖNYV A HÉT BOLYGÓRÓL

Értékes művekre bukkantak a kujbisei területi könyvtárban. Megtalálták Ibn al-Hajszám arab tudós négy matematikai és csillagászati művének kéziratát. Ebből háromnak azelőtt csak a létezéséről tudtak, a negyedikről, amelynek címe „Könyv a hét bolygó mozgásformáiról”, eddig senkinek sem volt tudomása. Az arab tudós a 10. és a 11. század fordulóján Kairóban élt, és számos fizikai, matematikai, filozófiai és asztronómiai művet írt.

SZOVJET FILMHET A BROADWAY-N

A New York-i Broadway-n, a Bijou Theatre-ban nagy sikerral mutatták be a Dosztojevszkij regénye nyomán készült Bűn és bűnhődés című szovjet filmet, amit Lev Kulidzsanov rendezett. Ezzel megkezdődött a szovjet filmek New York-i hete. A filmeket eredetiben vetítik, angol felirattal.

ROWOHLT-JUBILEUM

Huszonöt éve alapították a Rowohlt-kiadó zsebkönyvsorozatát, amely teljesen átforgálta a nyugatnémet olvasási szokásokat az elmúlt negyedszázad alatt és jelentőségében vetekszik a nagy múltú angol Penguin-sorozattal. Az alapítástól eltelt időben 3315 könyvet adtak közre, 161 millió példányban. Bestsellerré tettek olyan, ma már klasszikus műveket, mint Borchert: Az ajtón kívül, vagy Dürrenmatt: A bíró és a hóhér. Ezeket több mint egymillió példányban jelentették meg. Jubileumi kiadványként most olcsó életműsorozatot indít a kiadó, szeptemberben Tucholsky összegyűjtött művei, majd Hemingway, Sartre és Camus teljes zsebkönyvkiadásai várhatók.

A MAGYAR KÁRPIT PÁRISZBAN

Mai magyar kárpit gyűjtőcím-mel kiállítás nyílik a Sin Paora galériában, május 29-én. Az érdekes bemutatón tizenhárom — nagyobb és kisebb méretű — fallal képpel nyolc iparművésznünk vesz részt; Balázs Irén, Cságoty Klára, Dobrányi Ildikó, Hübner Aranka, Pászthy Magda (idei állami díjas), Pécsi László, Szenes Zuzsanna és Szűcs József. A tárlat különleges, többszínnyomású plakátját Balázs Irén hímett-varrott jutadomborművének reprodukciója díszíti.

Molnár Mónika (8 éves) rajza

A TIZENNYOLCKARÁTOS BESÚGÓ

Meghalt egy olasz „író”. Az idézjel ez esetben jogos. Mert megérdemli-e az író nevet az, aki az olasz fasizmus idején népszerűsítést szerzett, hogy alacsony színvonalú pornográf regényeivel elterelte az olvasóközönséget a magasabb írói igényekről, és elfelejtetni igyekezvén a néptömegek egy részével az elnyomást, az éhséget, a munkanélküliséget, sikamlós történeteket írt a lehető legsúlyosabb megfogalmazásban.

„Pitigrilli” volt az írói neve. Történetesen született és mindvégig ott élt, s valójában dr. Dino Segre-nek hívták. Orvos volt tehát a pornográf író, akit a fasizmussal rokonszenvező és a XII. Pius pápa által irányított egyház is védelmébe vett azon a címen, hogy idejében katolizált. Népszerűsége a többi fasista országra is kiterjedt: „kétres” származása ellenére „műveit” németre is lefordították és terjesztették. Néhány könyvét magyarul is megjelentették, például a Tizennyolckarátos szüzet.

Dr. Dino Segre a napokban 82 éves korában, szülővárosában meghalt. Ettől még nem érdemelne meg, hogy megemlékezzünk róla, ha az „Unitá”, az Olasz Kommunista Párt napilapja nem derítene fényt a „tizennyolckarátos orvos” viselt dolgaira. Már közvetlen a felszabadulás után megcáfolhatatlanul bizonyított nyert, hogy Pitigrilli a fasizmus éveiben az OVRA (az olasz Gestapo) hivatásos besúgóinak volt. 1946-ban megtalálták az OVRA hivatásos besúgóinak listáját, melyet az olasz hivatalos lap közölt, benne Pitigrilli nevével. Megtalálták írásos jelentéseinek 160 oldalas csomagját, melyet Domenico Zucaro könyvben is megjelentetett, „Pitigrilli leve-

lei az OVRA-nak” címen. Ebből kiderült, hogy Pitigrilli az illegális, antifasista polgári csoportok tagja az „Igazság és Szabadság” (Giustizia e Libertà) szervezetére specializálta tevékenységét. Azoknak a neve is napvilágra került, akiket a fasista rendszer kezére juttatott. Ezek között sok értelmiségi volt, főleg írók, például Natalia Ginzburg és a nemrégiben elhunyt kiváló író, Carlo Levi is. Pitigrillire jellemző, hogy feljelentette között sokan szerepeltek, akiket a náciok származásuk miatt üldöztek; főleg írók és orvosok. Carlo Levihez, akit később a kommunista pártlistán szenátorrá választottak, többszörös kapcsolat is fűzte: nemcsak „író”, hanem ortokollégája is volt. A besúgóknak nagy részének halála az ő lelkén szárad: csak néhányan menekültek meg közülük, de a számüzetést vagy deportálást ők sem kerülhették el.

Pitigrillinek azonban a kormányzó kereszténydemokrata párt jóvoltából haza szála se görbült meg; háborítatlanul élt és írt haláláig. Halála alkalmával az „Unitá” csak azért eleve-nítette fel e sötét múltú „író” ügyét, hogy felháborodásának adjon kifejezést, mivel dr. Segre-t az olasz rádió és televízió, de a jobb-oldali és „semleges” polgári sajtó is mély részvétellel búcsúztatta, egy szót sem ejtve szégyenletes múltjáról. Bár a régi latin mondás szerint „a halottakról jót, vagy semmit”, most a hallgatás lenne bűn, amellyel megsértjük az író-besúgó áldozatainak emléket. Így a magyar közönség is megfélelő (sír-) helyre temetheti az egykor nálunk is olvasott Pitigrillit.

Mária Béla

Filiszterség, költőiség, zsenialitás

A nagy írók holtukban sem nyugszanak. Ismét 332 oldalal gyarapodott Thomas Mann életműve, minthogy a Fischer-Verlag kiadta leveleit, amelyeket ifjú korában egy iskolatársának, Otto Grautoffnak, továbbá egy Ida Boy-Ed nevezetű divatos írónőnek küldött. A Spiegel, amely kellemesen csúfondáros hangon beszámol erről a levelezésről, előjáróban megjegyzi, hogy az iskolatársnak szóló episztolák megvilágítják a nagy író életének 1894 és 1901 közötti szakaszát.

Otto Grautoff, akivel háromszori dicstelen bukás után együtt érettségizett egy lübecki gimnáziumban, és akivel együtt szerkesztette A tavaszi vihar című diákfolyóiratot, szintén írói babérokra pályázott; de Mann a jelek szerint nem ezért ragaszkodott hozzá, hanem a közös ifjúkori emlékek miatt, pontosabban, mert Otto a gyűlölt szeretőt számúvárost. Lübecket isentette közelebb, ő mérté fel pontosabban anyagi eszközeit és társadalmi lehetőségeit. A Spiegel persze Mann fensőségebb valóságérzékéről beszél; de ezt az előnyös megfogalmazást érzésem szerint csak a későbbi művek súlya hitelesíti. Ugyanezeket a tényeket egy sikertelen ember esetében, kedvezőtlen megfogalmazásban a filiszterség jelzőivel is körül lehetne írni. Vagy talán éppen a titkos erőfeszítései aprólékos megismerése bontakoztatta ki a jellegzetes Mann-féle zsenialitást?

Mindenesetre az idézett levélrészletekben egy olyan szempont is feltűnik, mely összeegyeztethetetlen a gyakorlatias nyárspolgárisággal. Már a fiatal Mann is jellemkérdésnek fogta fel a stílust. Amikor az idő és talán az újbóli köztársaság — ismét egyazon városban, Münchenben éltek — kezdte felemészteni barátság-készletüket, és Grautoff megírta szakítólevelét, a címzett igen elégedetlenül nyugtázta azt: „Utolsó soraid... mint utolsó és búcsúsorok... vappenséggel felháborítóan rosszul vannak megírva!” A barát feltehetően túlértelmez, indulatos kitételeit tehát nem praktikus vizsgálat, hanem esztétikai patikamérlegre helyezte. A Thomas Mann-i „tartás” csirája figyelhető itt meg, ellenállhatatlanul komikus formában.

A filiszteri és a költői elem mulatságosan és sokatmondóan egyesül, ahányszor Mann a nemiségről beszél. Hídeg mosdásokat és intellektuális műfogásokat ajánl annak érdekében, „hogy láncra lehessen verni az alsórégi kutyákat”. Ugyanezért fontolóra veszi, hogy esztétik csupán rizzsel fog táplálkozni. (Ez utóbbi tervét csak félve közlöm: nem akarom a rizst, ezt a mind ez idáig kedvelt népeledelt szerelemtelenítő hírből hozni.) Mann tehát úgy véli, hogy el kell fojtani a vágyakat a teljesítmény érdekében. Ez a gyakorlati szempont. Esztétikailag azonban az igazság, hogy „Az altestben mégis nagy adag költészet rejlik, csak csinosan körül kell bugyolálni érzellemmel és hangulattal.” Alighanem e nagy fegyelmet követelő csinos körülbugyolálás érdekében folyamodott a hídeg mosdáshoz és a rizshez. Nélkülük úgy járt volna, mint Gustav von Aschenbach író, a Halál Velencében hőse, aki beleszeretett az első jóképű lengyel kislúba.

E. I.